

PRÒLEG

No sabeu pas el compromís que suposa, quan hom és convidat a presentar un llibre. Evidentment, quan el bon amic Francesc Reguant em va fer aital encàrrec per a l'estudi que teniu a les mans, no m'hi vaig poder negar. Ho vaig acceptar de bon grat, tanmateix confesso que ho vaig fer més amb el cor que amb el cap. L'amistat que ens uneix de fa molts anys n'era una raó, però no l'única ni la més important, també hi haurà la coincidència i la sintonia pel que fa al criteri relatiu a les preocupacions respecte al país, al territori, a les persones, a la cultura del sector primari i una gran estima compartida cap allò que genèricament anomenem natura, en definitiva cap a l'entorn que ens acull i ens dóna el suport existencial bàsic: la terra.

El subtítol del llibre és un enunciat prou clar respecte als continguts. En el missatge “una eina imprescindible per a sortir de l'embolic del segle XXI” l'autor ens mostra la carta principal: trobar el desllorigador d'aquest embolic. Una complexitat reconeguda de manera generalitzada, que l'autor intenta dissipar situant l'agricultura com a eix principal per a entendre la situació de crisi actual. De forma propositiva, assenyala el sector primari com l'eix dialèctic per ajudar a la superació d'aquest moment crític.

El llibre és un excel·lent treball d'anàlisi i diagnosi de l'agricultura a escala local, inclou les variables internacionals, particularment les polítiques relatives a les directrius de la UE, el control dels preus dels cereals regulats des de Chicago, o les crisis de preus conjunturals, com ha estat la del blat l'estiu passat, derivada de la sequera a Rússia.

L'anàlisi que ens forneix té una base netament econòmica, com li escau per especialitat, però no oblida les altres disciplines incidents. Des d'una posició crítica, però amb l'empremta assenyada i serena, característica del Francesc, ens alerta de la significança del canvi climàtic com un factor d'inestabilitat i d'incertesa molt gran. Una primera lliçó ens la forneix advertint que la comprensió d'aquest fenomen s'ha de situar en una esfera clarament científica, i no on el situen més del 50% dels comunicadors: en el món de les creences.

En aquest cas en dono fe personalment, car molt sovint quan sóc entrevistat per algun mitjà de comunicació, una de les primeres preguntes que em solen fer és si crec en el canvi climàtic!, com si aquest fenomen i la seva comprensió pertanyessin al món sobrenatural. Habitualment no tardo a respondre que la pregunta que em plantegen és com si m'inquirissin si crec o no en la gravetat o en les lleis de la termodinàmica.

Altrament un no tarda gens a adonar-se que en Francesc aposta per la responsabilitat pel que fa al medi ambient i per la sostenibilitat com la via ètica i estratègica que pot afavorir el canvi necessari per a la superació de les tendències actuals cap a un futur socialment i ambientalment incert.

Una crisi que, entre d'altres coses, arrossega cap a la fi del mercat lliure com a coartada, advertint que quelcom tan estratègic com la cadena alimentària no s'escapa de l'oligopoli de les xarxes de distribució. El sector ha de caminar cap a noves formes de producció i distribució que eradiquin aquesta nafra.

Comparteixo amb el Francesc la seva reflexió relativa a com afrontar els nous reptes en vista de problemàtiques tan severes com l'esgotament dels combustibles fòssils, reconec críticament que la tecnologia i el coneixement científic poden ser cabdals. Tot i que caldrà estar molt atents en quines seran les noves alternatives, ja que la fe cega en la ciència i la tecnologia podrien generar una confiança quasi religiosa, en la línia de la denominada Síndrome d'Autosuficiència Excessiva del començament de mil·lenni, amb el convenciment que es faran miracles, tot rebaixant així la magnitud de la problemàtica i amb ella la capacitat reactiva de resposta social.

Les prediccions més fiables situen el *Peak Oil* en uns vuit o deu anys. El pic petroler és el moment en què la demanda creixent d'hidrocarburs fòssils es creua amb la corba energètica de la seva captació, és a dir, quan l'extracció d'un barril de petroli tingui un cost energètic d'un barril. A partir d'aquest moment, metafòricament, ens quedem a les fosques.

Amb aquests precedents, tot seguit, el llibre repassa una a una les principals problemàtiques de l'agricultura, sense deixar-se cap vector. És analític i crític, però és sobretot propositiu. Mostra el seu desacord, sempre de forma assenyada i conciliadora, per exemple amb el pessimisme ambiental, tot i que no veu clar el futur si no canviem les formes de relació i d'apropiació dels recursos naturals. Analitza la criminalització del sector primari, amb campanyes negatives relatives al regadiu o, més ben dit, de l'aigua com a centre de tensions socials. Exposa com la cultura urbana expressa un malentès i un desconeixement quan critica els pagesos en moments d'escassetat i denuncia l'agricultura com a principal consumidora d'aigua, sense considerar que els destinataris finals d'aquesta aigua són els consumidors d'aliments, és a dir, tothom.

L'autor es mostra valent i clar en la defensa del Canal Segarra-Garrigues, un tema socialment polèmic que ha enfrontat de manera molt dura dues concepcions del territori: els conservacionistes i els pagesos. Una proble-

màtica que ha topat amb una oposició desproporcionada. En l'anàlisi de la qüestió hi ha dues aportacions reguantianes: explícita de forma documentada que les aus estèpiques i de conreus es troben a la zona com a conseqüència de la transformació d'un territori en el qual, abans de la presència humana, sense cap transformació, hi havia rouredes seques i garrigars, ben diferent de la plana oberta de conreus i guarets que és ara. L'altra, posa en consideració el caràcter benèvol dels ambients conreats per al manteniment de la biodiversitat.

L'autor ens forneix, de manera analítica i documentada, l'estat de la qüestió en matèries com els conreus transgènics i d'altres organismes genèticament modificats (OGM). Planteja la seva bondat així com la por justificada. Una via que s'ha de tenir seriosament en compte, des de posicions serenes i amb un control molt ben fet des d'una centralitat democràtica.

La definició de Catalunya com un país petit, divers i forestal és encertada. Tal com ens documenta, el forest representa actualment el 60% del territori. Una superfície que ha augmentat en un 30% en les darreres dècades, coincidint amb el declivi del sector i l'abandonament de les terres i les pastures, principalment de la Catalunya Vella. Això vol dir que el país ha perdut cultura pagesa i paisatgísticament el mosaic ha minvat, i s'ha homogeneïtzat, augmentant els boscos, de manera que cada pagès que ha abandonat l'activitat quasi es correspon amb la substitució per un funcionari que fa custòdia o gestió no activa de l'espai. Cal no oblidar que el pagès no és un cuidador de paisatges sinó que n'és un constructor i mantenidor productiu. Per resiliència del sistema, en condicions naturals, cada feixa de conreu abandonada acaba esdevenint bosc, procés que ens assenyala que el paisatge és dinàmic, no està quiet.

La funció ambiental i paisatgística del pagès sovint es troba amb posicions excloents d'alguns sectors ambientalistes radicals, que exalten models d'agricultures insuficients, idealitzant propostes alternatives. D'aquestes fórmules, sense ésser-ne crític, en Francesc en demostra les limitacions. S'ha d'anar, ens diu, cap a la recerca de sinergies i orientar-nos cap a la comprensió que l'agricultura moderna i competitiva és sinònim de territori viu.

El magnífic treball que ens ha regalat en Francesc és una eina principal, no només per entendre l'agricultura, sinó per entendre l'embolic del segle XXI.

Dr. Martí BOADA
ICTA-UAB

INTRODUCCIÓ

L'agricultura torna a estar de moda
i això pot ser perillós.

Olivier DE SCHUTTER¹

ENTENDRE L'AGRICULTURA és un llibre que parla de futur. Aquest llibre, des de la seva modèstia, vol contradir els temors que en un demà no llunyà desaparegui tota la riquesa humana, patrimonial i territorial que representa la pagesia. Al sector agrari, des de fa uns quants anys, totes les converses giren entorn de la crisi que pateix l'agricultura. La crisi o les crisis encadenades ara ja duren massa, la pagesia porta anys d'ensurts pel que fa als preus i costos que malmeten els marges econòmics de la seva activitat. A la crisi dels preus de les primeres matèries de 2007 s'hi va sumar la crisi economicofinancera, i a l'estiu de 2010 van tornar a escalfar motors els fons especulatius a partir d'un temps meteorològic que està boig i que va malmetre la collita russa de blat.

La pagesia està acostumada a alts i baixos en la rendibilitat de les seves explotacions, està habituada a proveir els anys bons per resistir els anys dolents, però aquesta vegada la bonança no arriba i la preocupació per l'esgotament financer és evident. Avui se sent sola i afeblida en la defensa dels seus interessos, que en bona part són també interessos del conjunt de la societat. Observa de mal grat la incomprensió d'una gran part de la societat, amb un distanciament cultural creixent entre el món rural i el món urbà o bé entre el productor d'aliments i el consumidor urbà.

Es parla sovint de l'agricultura i el món rural, però generalment des de posicions molt contraposades. Massa vegades s'observa un diàleg de paraules que no es troben, un diàleg creuat i manipulat des del tòpic i la frase feta que no té res a veure amb la realitat de l'agricultura del segle XXI. Aquest distanciament o incomprensió no sempre respon al desconeixement, sovint s'hi poden identificar signes de competitivitat entre dos mons que es retroben de nou en el mateix territori però amb cultures i interessos ben diferenciats. I en el rerefons d'aquest no entendre l'agricultura resta el menyspreu a la moderna activitat agrària, la que permet portar els ali-

1. Relator especial de l'ONU pel dret a l'alimentació.

ments a la taula a un preu assequible i, alhora, menyspreu a les persones implicades en aquesta activitat, els pagesos.

Els suposats arguments són impactants. L'agricultura és cara, una part significativa del pressupost de la Unió Europea es destina a aquesta finalitat, quan hi ha moltes altres necessitats per cobrir. L'agricultura no és competitiva, els pagesos esdevenen uns paràsits de la societat als quals s'ha de mantenir amb els diners de tota la societat en forma de subvencions. L'agricultura és agressiva amb el medi ambient, ja que emet gasos d'efecte hivernacle que són la causa del canvi climàtic. L'agricultura és malbaratadora amb uns consums d'aigua exagerats sense uns rendiments que ho justifiquin. L'agricultura és contaminant, ja que molts aqüífers han deixat de ser potables per mor d'una inadequada fertilització mineral o per una mala gestió de les dejeccions ramaderes. L'agricultura moderna pot crear problemes de salut atès que per a la producció d'aliments utilitza productes químics fertilitzants, fitosanitaris o veterinaris que resten com a residus en els nostres menjars i poden contaminar així mateix sòls i aigües. Fins i tot l'agricultura moderna és lletja, amb uns hivernacles o granges que trenquen l'harmonia del paisatge. I no cal dir que la proximitat a l'activitat agrícola és desagradable, els nostres pobles fan pudor d'excrements i de purins.

Per reforçar encara més la desconsideració ètica de l'opció vers una agricultura subvencionada, es diu que aquests ajuts a l'agricultura deprimeixen els preus mundials dels aliments i esdevenen una arma contra el tercer món, al qual estan impedit vendre els seus productes agraris als països desenvolupats o obligant a vendre'ls a baix preu. Aquest fet sembla ser cabdal atès que, a causa del retard econòmic d'aquests països, són els únics productes que estan en condicions de produir. Dit en altres paraules, segons aquesta argumentació, el model actual d'agricultura protegida es troba entre les causes de la fam i de les penúries econòmiques de països en desenvolupament.

Aquest conjunt de dovelles argumentals van acompanyades de dues afirmacions implícites: la primera és que hi ha excedents agrícoles, per tant, no cal patir pel proveïment alimentari ni ara ni en el futur. La segona és que Catalunya, al si d'Europa, és un país ric que pot optar per importar tots els aliments que necessita sense haver de mantenir uns pagesos incapaços de competir en el mercat lliure.

Per contra, a l'altra vessant, la pagesia reclama més suport per fer front a les dificultats. Els agricultors parlen d'uns ingressos disminuïts al si de l'espai comercial global i d'una activitat sotmesa a importants riscos de diferent índole (climàtics, sanitaris, econòmics) amb una creixent i incontrolable volatilitat dels seus ingressos. En altres paraules, la pagesia parla de supervivència quan la seva activitat està esdevenint econòmicament no viable.

Els pagesos adverteixen a la societat que la seva activitat és estratègica, que realitzen funcions que el mercat lliure no remunera, que sense aquesta

activitat l'obtenció d'un seguit de productes i serveis tindrien més costos i més dificultats. Però els agricultors, a força d'innovacions i millores en la productivitat, sobre un terreny que no pot créixer, han passat a ser una minoria i el seu clam va perdent volum en una societat acostumada a tenir la nevera plena.

ENTENDRE L'AGRICULTURA s'ha escrit amb la voluntat explícita d'omplir amb arguments els buits de desconeixement, d'inconsciència o d'inconseqüència sobre la relació necessària entre l'activitat productiva que és l'agricultura i el plat de menjar que tenim a la taula. Davant de les diferents opinions contraposades, el llibre, des de la Catalunya agroforestal com a exemple, vol aportar criteri i dades objectives, proposant la via del realisme i del sentit comú. Els camins de progrés no es poden abordar avui amb veritats absolutes, amb idees simplistes o apriorístiques i amb un farcell de prejudicis. Ans al contrari, cal ser conscients que solament es podrà assolir el futur aprenent, com a civilització, a gestionar la complexitat.

Aquest apropament és avui més necessari que mai. No ens enganyem, el món ha canviat. D'una banda, amb un espectacular desenvolupament tecnològic en tots els àmbits entre els quals destaquen les tecnologies de la informació i la comunicació i la biotecnologia. Les tecnologies de la informació i la comunicació han apropiat tot el món amb el llenguatge digital, amb el qual estem multiplicant de forma exponencial els camins del coneixement, accelerant, en definitiva, els ritmes de progrés científic i tecnològic. La biotecnologia ha posat les bases per a una potencial revolució en la salut humana i en la gestió dels recursos biològics del món. Però, d'altra banda, els canvis ens acosten a un món més atapeït, amb augment de la població, a partir del desenvolupament dels anomenats països emergents, amb una demanda incrementada de proteïnes, amb una creixent inseguretat energètica i amb el canvi climàtic com a factor incremental de tensions ambientals.

Tot plegat ens introdueix en un nou escenari global on el medi ambient, l'energia, l'aigua i els aliments esdevenen els vectors de tensió. Al llarg del segle XXI caldrà retornar els deutes contrets amb la natura i aprofitar la tecnologia per assolir un món més confortable i alhora més just per a tothom. Un segle que ha de saber superar un sistema malbaratador, que troba la seva única raó de ser en el creixement sense límits ni objectius, i articular formes més madures de desenvolupament econòmic, social i humà. Ara bé, tota aquesta feinada, aquest nou ajust necessari, no serà gratuït en tensions i inestabilitat. I no ens sobra el temps. És evident que per comoditat, irresponsabilitat i visió a curt termini, ens hem posat en un bon embolic.

Tanmateix, en aquest nou entorn, l'agricultura es troba al cantó de les solucions, de les solucions alimentàries, per descomptat, però també pot i ha de jugar un paper important davant dels reptes mediambientals, del canvi climàtic, de l'equilibri territorial, de l'energia i en general en la

gestió d'uns actius biològics que es convertiran en un dels motors de futur. La humanitat ha de passar de la simple depredació de recursos a la gestió d'un món sostenible, i en aquest camí l'agricultura en serà una eina preferent. L'activitat agrícola, així mateix, és imprescindible per mantenir un paisatge ordenat, variat, dinàmic i de qualitat, tal com una societat avançada reclama; de la mateixa manera que les explotacions agràries, als nuclis rurals, són vitals per a la conservació d'un patrimoni essencial de cultura, tradicions i relacions humanes.

ENTENDRE L'AGRICULTURA expressa una opinió amb la voluntat de desfer mites i llegendes que no tenen sentit. Cal que des d'una perspectiva moderna se situï l'agricultura en el centre de les estratègies de desenvolupament i de la salut econòmica i social del món actual.

I, si això és el que cal fer, segurament el més sensat sigui comptar amb els pagesos i les pageses.

SECCIÓ I
L'AGRICULTURA AL SEGLE XXI

CAPÍTOL 1

UNA SOCIETAT ALLUNYADA DE L'AGRICULTURA

Un pagès és un home que treballa cultivant la terra i viu de la terra.
En aquest sentit ésser un pagès és un honor molt elevat.

Josep PLA

1.1. Vectors del distanciament

A la introducció s'ha fet esment de l'allunyament cultural de la societat, bàsicament urbana, de la realitat agrària i dels seus actors, els pagesos i les pageses. Aquest fet ve de lluny si bé avui pren formes noves. Analitzem, doncs, els diferents vectors que han derivat vers aquest distanciament.

Arrels antropològiques de l'allunyament

El primer vector prové de l'antropologia de l'alimentació. La història de la humanitat es pot analitzar des de diversos punts de vista (organització social, desenvolupament econòmic, desenvolupament tecnològic, etc.), un d'aquests punts és, sens dubte, el procés a través del qual la humanitat resol el problema del seu proveïment alimentari. Es podria dir, encara que sigui un enfocament parcial, que la història de la humanitat és la història del progrés vers la seguretat alimentària i de la progressiva alliberació de l'home de la seva dependència de l'activitat per obtenir l'aliment.

Efectivament, l'home nòmada i caçador destinava pràcticament totes les seves energies per obtenir un aliment que li era difícil d'aconseguir i quan l'obtenia li era poc durador per l'alta peribilitat, en general, dels productes biològics provinents de la caça, la pesca o la recol·lecció de fruits comestibles. Amb el naixement posterior de l'agricultura i la ramaderia neix també l'home sedentari i amb ell les primeres tècniques de conservació dels aliments. La humanitat comença a disposar d'uns excedents que li permeten alliberar les primeres elits socials, capaces de destinar el seu temps i les seves energies a altres menesters, entre els quals hi ha el desenvolupament cultural i científic. Amb l'agricultura com a base productiva i la tecnologia com a eina l'home va obtenint més i millors graus de llibertat davant de les exigències del proveïment alimentari.

D'alguna manera, la història de la humanitat és la història de la fugida de l'home de l'activitat per obtenir la seva alimentació, és a dir de l'agricultura.

És així que la memòria històrica de la humanitat associa l'agricultura amb la pobresa i la dependència humana d'una naturalesa hostil. En sentit contrari, associa la cultura amb el desenvolupament social i econòmic i, per tant, amb el triomf de l'home sobre la naturalesa. Es tracta d'una falsa dicotomia ja que no es comprèn que l'agricultura pertany a aquesta cultura i que precisament forma part destacada d'aquesta alliberació.

Les comunicacions com a mur de separació

El segon vector el constitueixen les comunicacions deficientes i costoses entre els nuclis urbans i la ruralia. Com és sabut, el desenvolupament de la humanitat des d'un punt de vista econòmic i social no ha estat mai ni igualitari ni equilibrat. Una de les manifestacions d'aquesta desigualtat ha estat l'accés a la cultura i al coneixement, accés que ha comptat amb la dificultat afegida d'unes comunicacions inadequades entre els centres de coneixement, ubicats forçosament en els primers nuclis urbans, i els nuclis d'activitat agrària allunyats i desplegats arreu del territori. D'aquí l'analfabetisme predominant al món rural fins al segle xx, una realitat que

FIGURA 1.1.

Semanario de Agricultura y Artes Dirigido a los Párrocos

N.º 387. 337

SEMANARIO

DE AGRICULTURA Y ARTES

DIRIGIDO Á LOS PÁRROCOS

Del Jueves 31 de Mayo de 1804.

*De la enseñanza de la economía rural en establecimientos públicos.*¹

Una falsa política ha mantenido hasta ahora en la ignorancia al labrador, despreciado por aquellos hombres que solo se complacen en satisfacer necesidades facticias. La multitud, engañada por las ideas trocadas que ha recibido, apenas sabe apreciar las cosas útiles, y solo admira aquellas habilidades que se adquieren con dificultad, sin pararse en su objeto; y así se suele ver que el hombre dotado de futilidades merece en el concepto público mayor consideración que el mejor labrador, por mas que estrive en este la fuerza del estado y el crédito de su gobierno.

Tres medios tiene este en su mano para enseñar la economía rural, á saber, la instruccion, el exemplo, y el fomento: ahora solo trato del primero. Para enseñarla bien se necesitan libros elementales, así como catecismos, y que el maestro de primeras letras pueda aplicar en el campo la teoria á la práctica, confirmando su enseñanza con experimentos, sin dexar de premiar á los discipulos que mas se distinguiessen.

Raros son á la verdad los buenos maestros; pero si en el dia no se hallan, no por eso se ha de perder la esperanza: el hombre prudente que quiere fabricar una casa cómoda forma primeramente el plan de toda ella,

TOMO XV.

338

y sino lo puede executar desde luego, va haciendo la obra por partes que despues estén acordes con el todo.

Desde este primer grado de instruccion pasarán los discipulos al segundo en las escuelas centrales establecidas en las capitales de las provincias, y teniendo estas huertos anexos, se harán allí los experimentos. En ellas se enseñará el mejor modo de moler los granos, y de hacer el pan; artículos en que se ha adelantado muy poco en los lugares: irán los discipulos á las casas de todos aquellos vecinos que estén bien instruidos en la práctica de la economía rural, á fin de que vean lo que hacen. Para aquellos pocos, cuyo talento y aplicacion prometa grandes progresos, habrá escuelas especiales de las que se han de sacar los maestros para los tres grados: bastan seis de estas escuelas colocadas en buena proporcion á igual distancia unas de otras. En Paris no es necesaria esta escuela, porque en la clase de ciencias físicas del Instituto hay una seccion de economía rural, que tiene el encargo de hacer viajar á veinte sugetos instruidos para que recojan todas las buenas prácticas de agricultura: fuera de que en el Museo de historia natural hay una cátedra de economía rural; y por otra parte ha establecido el gobierno oficinas con este mismo destino.

No se ha de separar la veterinaria de la economía rural aunque requiera estudios aparte; y así los que se dediquen á aquella han de instruirse en el segundo grado. Quando sea conocido en las primeras escuelas de un distrito ó provincia un veterinario de mérito, seria bien que le fomentase el gobierno para que instruyese algunos jóvenes en su arte, y extendiese sus útiles conocimientos.

En quanto á la *dendrotechnia* ó modo de cuidar los arboles, no hay duda en que tendríamos hermosos montes si se hubiese dedicado á conservarlos y cuidarlos la centésima parte de los maestros que sobran de latin, de lo que llaman filosofia, de teologia y jurisprudencia; pero no olvidemos que es tanto mas urgente llamar el arte al socorro de la naturaleza, y hacer concurrir la instruccion pública al remedio de este mal, quando el

actuava com a principal barrera per a l'apropament i el desenvolupament i conformava la imatge en blanc i negre del món rural que s'ha perpetuat fins avui.

Jovellanos l'any 1794 es referia als pagesos com al “*rudo e iletrado pueblo*”. Precisament Jovellanos ens ha deixat una curiosa iniciativa. Aquest polític, preocupat per la necessària modernització d'Espanya quan ja s'evidenciaven els primers progressos de la revolució industrial incipient, va impulsar un mecanisme imaginatiu per salvar aquesta distància: el *Semanario de Agricultura y Artes Dirigido a los Párrocos* (figura 1.1.). Amb aquest setmanari, que es va publicar entre el 1797 i el 1808, el seu promotor pretenia aprofitar la xarxa més poderosa que articulava el territori, és a dir l'Església, a través de les seves múltiples parròquies, per fer arribar als agricultors la informació tècnica que necessitaven per al seu desenvolupament. Es tractava que des del púlpit s'expliqués com combatre les plagues o es donessin a conèixer les noves eines del camp.

És un precedent del que serien arreu del món, amb uns Estats Units pioners, els serveis d'extensió agrària que tenien per missió salvar la distància que les comunicacions insuficients condicionaven.

Avui, però, la informació i el coneixement ha trencat les barreres del territori i no té sentit sostenir recances ni imatges deformades per aquest fet.

Revolució industrial, revolució urbana

La revolució industrial va suposar l'entronització de la ciutat com a paradigma de modernitat, de futur i la valoració frívola de tot allò que era artificial.

El tercer vector, doncs, va lligat al procés d'urbanització de la societat. La fàbrica, la xemeneia, fins i tot el fum van passar a ser objecte de veneració estètica, quelcom que ara ens horroritzaria. L'emergent capacitat de l'home per transformar les coses va anar acompanyada de la lògica vanitat del nouvingut i com no podia ser d'altra manera del menyspreu per qui no formava part del seu món.

Josep Pla ho descriu molt bé sense amagar-ne la ironia: “Aquest sentit despectiu existeix i és corrent de trobar-lo entre persones cultivades, en les grans aglomeracions urbanes. En aquestes aglomeracions, s'hi solen trobar de vegades persones acentuadament pedantesques que tendeixen, pel mer fet de respirar, a creure que el seu paisatge urbà —generalment horrible— és el llombrígol del món i el desideràtum de totes les qualitats i de totes les quantitats. Respectem-los les il·lusions, car, si no les tinguessin, els seria massa difícil de resistir el lloc que habiten i la vida que porten.” (*El pagès i el seu món*).

De l'èxit de les polítiques agràries a l'oblit de l'agricultura

El quart vector és paradoxal. L'èxit de les polítiques agràries, i concretament de la Política Agrària Comuna (PAC) de la Unió Europea, va contra la valoració de l'agricultura. La societat moderna, després de la gran crisi del 1929 i la seva més tràgica conseqüència, la Segona Guerra Mundial, tenia clar que la seguretat alimentària era clau per a l'estabilitat social, política i econòmica. Aquesta situació va determinar actuacions rellevants de regulació i suport al sector agrari. La Política Agrària Comuna de la Unió Europea n'és una iniciativa paradigmàtica (vegeu el capítol 5).

Des del punt de vista de seguretat en el proveïment alimentari la PAC i altres polítiques que en paral·lel es van concretar en els altres països desenvolupats foren un èxit rotund. Aquell èxit es va visualitzar en excedents alimentaris sense precedents. Els virtuals llacs de mantega són una de les icones d'aquella època.

La tecnologia i les polítiques agràries garantien que el menjar no faltés a la taula del primer món i amb això aquest tema semblava que deixava de ser un problema, fins al punt que s'oblidaven les raons per les quals s'havien implantat determinades polítiques i el perquè aquestes havien de tenir un cost per a la societat.

La reestructuració del sector agrari

En paral·lel a la millora de la productivitat, com a cinquè vector, es produïa una fortíssima reestructuració en el món agrari. A Catalunya entre els anys 1976 i 1996 la població activa agrària va passar de 153.500 persones a 73.600, és a dir els ocupats agraris van disminuir a la meitat en vint anys, continuant un procés que ja venia de lluny¹ (vegeu el capítol 8).

En un segle la població activa agrària catalana va passar de representar el 15,3% de la població total l'any 1910, amb unes 320.000 persones, a ser solament un 1% de la població total l'any 2008, amb uns 65.000 agricultors.

D'aquella allau migratòria en resta la imatge de penúria o de dificultat dels qui havien d'abandonar arrels, terres i propietats camí de la ciutat. Es tracta d'una imatge certa i socialment colpidora però s'oblida que provenia de l'impuls de la modernitat, de tal manera que la pagesia que restava era un sector cada cop més competitiu. Tanmateix des de la ciutat només es percebia la visió dels que deixaven el camp a la recerca de noves oportunitats en un món urbà en ple desenvolupament.

1. Als darrers vint anys l'ocupació agrària s'ha estabilitzat, tal com s'explicarà més endavant.